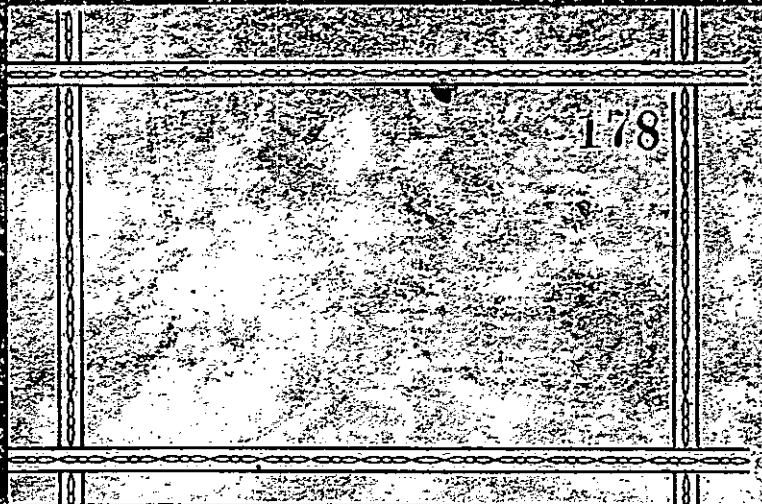

bx

80013

Rijkswaterstaat
directie IJsselmeergebied
Postbus 600
8200 AP Lelystad

Rijkswaterstaat
directie gebied
Postbus
8200 AP Leijstad

En	Z.Z.W.
Onderzoek naar de meest gewenschte	
ligging en functie van de noodzakelijke	
grotere bevolkingscentra in de	
Kast	
Plank	port

Onderzoek naar de meest gewenschte
ligging en functie van de noodzakelijke
grotere bevolkingscentra in de
Zuidelijke polders.

Probleemstelling.

Een der voornaamste vragen, welke met betrekking tot de inrichting van de Zuidelijke polders een oplossing behoeven, is het probleem van de ligging, grootte en functie der voornaamste verzorgingscentra. Hiertoe dient in de eerste plaats te worden onderzocht of het gewenscht is, dat in het poldergebied een centrale hoofdstad wordt gesticht, benevens enkele secundaire verzorgingscentra, dan wel of men met alleen enkele van deze kleinere centra kan volstaan, waarbij de verzorgende functie van hooger orde door de grotere centra in het omringende oude land zal worden vervuld. Vervolgens dient te worden nagegaan hoe de ligging en functie van de onderscheidene te stichten kernen ten opzichte van elkander zal moeten zijn.

Een goed gefundeerd antwoord op de vraag naar de gewenstheid van een centrale hoofdstad is onontbeerlijk voor het oplossen van verscheidene andere problemen van de inrichting der Zuidelijke polders. Zou men b.v. tot de conclusie komen dat het stichten van een centrale hoofdstad met enkele tienduizenden inwoners gewenscht is, dan vloeien hieruit ongetwijfeld consequenties voort ten aanzien van den loop der landwegen, de eventueele aanleg van een spoorlijn door de polders en de provinciale indeeling. Nu dient opgemerkt, dat vooral met betrekking tot het laatstgenoemde probleem: de provinciale indeeling, er een zekere wisselwerking bestaat tusschen de oplossingen. Zou men op grond van verschillende andere argumenten tot de conclusie komen dat het gewenscht is van de Zuidelijke polders een afzonderlijke provincie te maken, dan is dit een sterk argument voor het stichten van een hoofdstad. Omgekeerd zou een op verschillende overwegingen berustende conclusie dat er een centrale stad in de Zuidelijke polders moet komen weer pleiten voor de vorming van een afzonderlijke Zuiderzeeprovincie. Het onderzoek naar de wenschelijkheid van een centrale stad in de Zuidelijke polders zal dus gelijktijdig moeten geschieden met een onderzoek naar de meest gewenschte provinciale indeeling.

Voor het oplossen van het eerste dezer beide problemen moet men komen tot een inzicht omtrent aantal, beteekenis en omvang van de verschillende bevolkingscentra in het nieuwe gebied. Dit inzicht kan op tweeerlei wijze worden verkregen en wel:

- A. door vergelijking met de toestanden in vergelijkbare bestaande gebieden, waarmede Drs. van Dierendonck reeds bezig was;
- B. door het opbouwen van de centra in het nieuwe gebied op grond van aard en omvang van de te verwachten bevolking en haar eischen, waarbij dan achtereenvolgens in aanmerking komen dorpen, secundaire centra en eventueel een hoofdcentrum.

In verband met de verhouding tusschen de laatstgenoemde kernen, is het noodig na te gaan in hoeverre, als bij Winschoten - Groningen, ook in andere gebieden de tendens van terugdringing in den laatsten tijd van het secundaire centrum door het hoofdcentrum valt waar te nemen. Daarbij zullen gebieden moeten worden gekozen, welke als vergelijkingsobject voor de Zuidelijke polders meer in aanmerking komen; immers een primair centrum van de orde van grootte van Groningen valt in de Zuidelijke polders nimmer te verwachten, terwijl in Winschoten voorts ook geen andere secundaire centra van dezelfde grootte als Winschoten aanwezig zijn.

bx
00013

Bibliotheek Z.Z.W.	
Reg. No. 170	
Kast	(
Plank	port

Dit onderzoek naar de beïnvloeding van de secundaire centra door het primaire centrum in een bepaald gebied, scheidt tevens de mogelijkheid om in aansluiting aan het onderzoek onder A bedoeld, waardevolle gegevens te verzamelen omtrent de gewenscht te achten onderlinge ligging en functieverdeeling van het eventuele primaire en de secundaire verzorgingskernen, welke in de Zuidelijke polders zullen moeten worden ontworpen.

Bij het vaststellen van de plaats en functie der secundaire ker-
nen in de Zuidelijke polders is het voorts noodzakelijk den te ver-
wachten invloed op de polders van de verzorgingskernen in het rand-
gebied te onderzoeken en de mogelijkheid van industrievestiging te
leeren kennen. Wat dit laatste betreft, dient opgemerkt, dat, wanneer
in de Zuidelijke polders eventueel speciale industriekernen zouden
ontstaan, deze - ondanks hun in de eerste plaats industrieel karakter
toch ongetwijfeld ook een verzorgende functie ten opzichte van het
direct omliggende platteland zouden gaan vervullen. Tenslotte speelt
ook het vraagstuk van de centrale stad een zekere rol bij het probleem
der secundaire centra.

Het vraagstuk van de groote kernen in de Zuidelijke polders kan
dus eerst tot oplossing worden gebracht nadat de volgende onderzoe-
kingen zijn verricht:

- A. Onderzoek naar de onderlinge ligging, functieverdeeling en beïnvloe-
ding der voornaamste verzorgingscentra in enkele, met de Zuidelijke
IJsselmeerpolders min of meer overeenkomende gebieden van het oude
land.
- B. Onderzoek naar den te verwachten invloed van de verzorgingskernen
in het randgebied op de Zuidelijke polders.
- C. Onderzoek naar de mogelijkheden van industrievestiging in de polders.
- D. Gelijkzeitig onderzoek naar de meest gewenschte provinciale indee-
ling van de Zuidelijke polders.

ad A.

Het onderzoek, waarmede Drs. van Dierendonck begon, kan, aange-
vuld met de in Zwolle verzamelde gegevens, geleidelijk worden voltooid.

De gebieden van het oude land, welke oppervlakkig beschouwd, het
meest in aanmerking komen om als studieobject voor de verhouding tus-
schen hoofd- en secundaire centra te dienen, zijn:

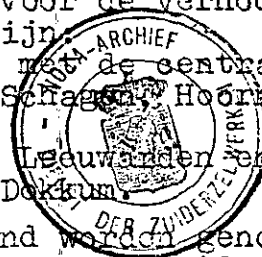
- 1°. Noordholland benoorden het Noordzeekanaal, met de centrale verzor-
gingskern Alkmaar en de secundaire centra Schagen, Hoorn en
Purmerend.
- 2°. Friesland, met de centrale verzorgingskern Leeuwarden en de secun-
daire centra Sneek, Bolsward, Franeker en Dokkum.

Deze studie moet direct krachtig ter hand worden genomen. In het
navolgende zal voor het onderzoek van het eerste dezer beide gebieden
een schema worden opgesteld. Daarbij zal - parallel loopend met het
onderzoek sub 2° - vooral aandacht moeten worden besteed aan den aard
van de verzorgende functie van het primaire centrum en van de secun-
daire centra en aan den onderlingen invloed van de verzorgende functies
dezer plaatsen.

Achtereenvolgens zullen worden behandeld:

I. Vergelijkbaarheid van het beschouwde gebied met de Zuidelijke
IJsselmeerpolders.

1. Ligging.
2. Grootte.
3. Aantal inwoners.
4. Bestaansmiddelen
  - a. Land- en tuinbouw
  - b. Industrie.

II. Algemeene typeering van Alkmaar.

1. Ligging in het gebied.
2. Verkeersverbindingen.
3. Aantal inwoners.
4. Demografische ontwikkeling.
5. Sociaal-economische structuur.

III. Analyse van de verzorgingsfunctie van Alkmaar.

1. Aard en frequentie van de verzorgingsbedrijven en andere verzorgende instellingen, waarbij onderscheid dient te worden gemaakt tusschen:
  - a. directe verzorgingsbedrijven, waartoe gerekend worden winkels, ambachtsbedrijven en klein-industrieën, van welke men kan aannemen, dat zij van belang zijn voor de plaatselijke en/of regionale verzorging;
  - b. grossiersbedrijven;
  - c. verkeersbedrijven (m.n. bodediensten);
  - d. bank- en kantoorwezen;
  - e. verdere economische, sociale en cultureele outillage, w.o. marktwezen, onderwijs, ziekenhuizen, artsen (specialisten), pers, gemakkelijkheden, overheidsdiensten, instellingen op landbouwgebied, enz.
2. Omvang van het verzorgingsgebied der onder 6 genoemde bedrijven en instellingen. Voor de bepaling daarvan kan worden volstaan met het nemen van steekproeven, in dien zin, dat van elk der bovengenoemde categorieën voor enkele type-bedrijven de globale omvang van het verzorgingsgebied wordt nagegaan.

IV. Algemeene typeering van Schagen en Purmerend (Hoorn is reeds onderzocht). Zie II.

V. Analyse van de verzorgingsfunctie van Schagen en Purmerend. Zie III.

VI. Vergelijking van de verzorgende functies van Alkmaar eenerzijds en van Schagen, Hoorn en Purmerend anderzijds.

1. Welke bedrijven en instellingen zijn typeerend voor het primaire verzorgingskarakter van Alkmaar?
2. Welke verschillen in omvang kan men constateeren tusschen het verzorgingsgebied van het primaire centrum en die van de secundaire centra.

VII. Onderzoek naar de eventueele verdringing van de nevencentra door het primaire centrum in de laatste decennia.

(Richtlijnen zullen kunnen worden ontleend aan het onderzoek Winschoten - Groningen).

VIII. Conclusies, welke uit het bovenstaande kunnen worden getrokken ten aanzien van aantal, grootte, ligging en functies van de voornaamste kernen in de Zuidelijke polders.

ad B.

De plaatsen, van welke nog onderzocht moet worden in hoeverre zij een verzorgende functie ten opzichte van de Zuidelijke polders zullen vervullen, zijn de volgende: Enkhuizen, Edam, Alkmaar, Purmerend, Amsterdam, Naarden, Bussum, Hilversum, Utrecht, Amersfoort, Nijkerk, Harderwijk, Elburg, Kampen en Zwolle. Zij kunnen worden onderscheiden in drie categorieën:

1. De steden, die als primaire verzorgingscentra mogelijk aantrekkingskracht op bepaalde deelen van de polders zullen uitoefenen: Amsterdam, Zwolle en eventueel Alkmaar, Utrecht en Amersfoort. Het onderzoek naar den te verwachten invloed van deze plaatsen zal ongetwijfeld deel moeten uitmaken van het onder D genoemde onderzoek naar de meest gewenschte provinciale indeeling van de polders, en kan derhalve bij het onderhavige onderzoek buiten beschouwing blijven. Ten aanzien van Alkmaar kunnen conclusies worden getrokken uit onderzoek A.
2. De kleine aan of nabij de Zuiderzeekust gelegen stadjes met een beperkte verzorgingsfunctie voor het omliggende platteland. Hiertoe kunnen worden gerekend: Enkhuizen, Edam, Purmerend, Nijkerk, Harderwijk, Elburg en ook Kampen. Laatstgenoemde plaats is weliswaar aanmerkelijk grooter en zal dus waarschijnlijk een verzorgende functie van hooger orde hebben, maar ligt daarentegen op grooteren afstand van de polders dan de andere plaatsen van deze groep.
3. Plaatsen, op eenigen afstand van de polders gelegen, welke niet in de eerste plaats fungeeren als verzorgingscentra: Naarden, Bussum en Hilversum. Vermoedelijk zal de invloed van deze plaatsen op de toekomstige polders zeer gering zijn, doch het is niettemin gewenscht hier naar een beknopt onderzoek in te stellen.

Het onderzoek van de onder 2 en 3 genoemde plaatsen (uitgezonderd Purmerend, dat reeds bij A in beschouwing wordt genomen) zal naar analogie van het onderzoek Hoorn kunnen geschieden, waarbij echter zooveel mogelijk naar beperking dient te worden gestreefd. De voornaamste punten, welke het onderzoek zal moeten omvatten, zijn:

- I. Algemeene typeering.
  1. Ligging ten opzichte van de polders.
  2. Aantal inwoners en demografische ontwikkeling.
  3. Verkeersverbindingen.
  4. Sociaal-economische structuur.
- II. Registratie van de beteekenis der centrale functie.
  1. Aard en frequentie der verzorgingsbedrijven en andere verzorgende instellingen.
  2. Omvang van het verzorgingsgebied.
- III. Beoordeeling van de doelmatigheid van inschakeling van de centrale functie van de betreffende plaats bij de verzorging van de Zuidelijke polders.
  1. De wenschelijkheid van zoodanige inschakeling.
  2. De mogelijkheid van zoodanige inschakeling.
- IV. Bepaling van de mate van inschakeling van de centrale functie van de kern bij de verzorging van de Zuidelijke polders.

ad C.

Alvorens hierop verder te kunnen ingaan, zal het algemeen gevoelen van het Departement van Handel en Nijverheid bekend moeten zijn.

ad D.

Voor het onderzoek naar de meest gewenschte provinciale indeeling wordt door Dr. Hofstee een schema opgesteld.

Eerst nadat alle onder A t/m D genoemde onderzoekingen zijn verricht, kan worden overgegaan tot het maken van een plan voor het eventueele primaire centrum en de secundaire centra in de Zuidelijke polders.

